
URBS PANDENS — Ali kako se ukvarjati s posledicami (ne)načrtnega širjenja mestnih območij v združenji Evropi

Author(s): Nataša PICHLER MILANOVIĆ

Source: *Urbani Izziv*, Vol. 13, No. 2, Izgrajevanje Mesta / Building The City (december 2002), pp. 89-91

Published by: Urbanistični inštitut Republike Slovenije

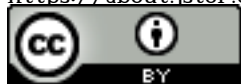
Stable URL: <https://www.jstor.org/stable/44180808>

Accessed: 03-07-2025 12:43 UTC

JSTOR is a not-for-profit service that helps scholars, researchers, and students discover, use, and build upon a wide range of content in a trusted digital archive. We use information technology and tools to increase productivity and facilitate new forms of scholarship. For more information about JSTOR, please contact support@jstor.org.

Your use of the JSTOR archive indicates your acceptance of the Terms & Conditions of Use, available at

<https://about.jstor.org/terms>

This article is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0). To view a copy of this license, visit <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>.

Urbanistični inštitut Republike Slovenije is collaborating with JSTOR to digitize, preserve and extend access to *Urbani Izziv*

Fister, P., Deu, Ž., Graham, R. E., Lah, L., Likar, D., Marinko, J., Molek, L. Celostno varstvo stavbnih in nasebinskih vrednot v prostorskem razvoju. Strokovne podlage za prostorski plan Slovenije – sistem poselitve; v tisku. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za arhitekturo, 2001.

Gabrijelčič, P., Fikfak, A., Zavodnik, A., Šolar, L., Lenart, M. Urejanje prostora z vidika razpršene gradnje, raziskovalna naloga na FA, prvo in drugo fazno poročilo za MOP, Urad RS za prostorsko planiranje, 1995.

Greed, C., Roberts, M. (ur.). *Introducing Urban Design*. Essex: Addison Wesley Longman Limited, 1998.

Kilar, V., Krstulović – Opara, N. Seismic behavior of a high-performance composite frame building made with advanced cementitious composites. V: Singh, Amarjit (ur.). *Creative systems in structural and construction engineering*. Rotterdam; Brookfield: A. A. Balkema, 2001, str. 749–754.

Koselj, N.. *Arhitektura 60. let v Sloveniji = ŠArchitecture of the 60ies in Slovenia: kontinuiteta ideje*, (Posebna izdaja, letn. 25, nov. 1995). Ljubljana: AB, 1995.

Koželj, J. *Degradirana urbana območja*. Ljubljana: Ministrstvo za okolje in prostor, Urad RS za prostorsko planiranje, 1998.

Kraft, S. *La dinamica delle citta, European 3: A casa in citta, urbanizzare e quartieri residenziali; concorsi europei per nuove architetture, risultati europei; CER, comitato per l'edilizie residenziale*, 1994.

Kristl, S. *Stanovanjske stavbe II*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za arhitekturo, 1991.

Mlinar, Z. *Individualizacija in globalizacija v prostoru*. Ljubljana: SAZU, 1994.

Rihtar, F., Zupančič Stojan, T. *Prostor mesta*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za arhitekturo, 1996.

Tomažević, M., Klemenc, I., Lutman, M. *Strengthening of existing stone – masonry houses: lessons from the earthquake of Bovec of April 12, 1998. European earthquake engineering*, 2000, vol. 14, no 1, str. 13–22

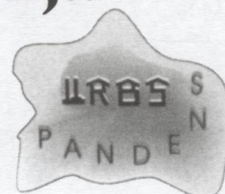
Tomažević, M. *Reduction of seismic risk of existing buildings in earthquake-prone cities: experience of Ljubljana. V: Technology and culture as a basis for urban development : Ljubljana 100 years after the earthquake: summaries*. Ljubljana, 1995.

Turkington, R., Wheelaghan, S. *The refurbishment of high-rise local authority housing blocks: involving the tenants: lessons from the UK. Urbani izziv*, 1995, 28–29, p. 40–45.

Vodopivec, Aleš. *Paradigme 60. let*. AB = ISSN 0352-1982. Let. 27, št. 137–138 (november 1997), str. 32–36.

Nataša PICHLER MILANOVIĆ

URBS PANDENS – Ali kako se ukvarjati s posledicami (ne)načrtnega širjenja mestnih območij v združeni Evropi

Urban sprawl je novi fenomen v razvoju evropskih mest in ena od najpomembnejših sprememb rabe prostora v drugi polovici 20. stoletja v Evropi. Proces širjenja mestnega območja je posledica razraščanja zazidanih površin oziroma pospešene gradnje novih ali razširitev zdajšnjih prometnic, prostostoječih enodružinskih, vrstnih ali večstanovanjskih hiš, velikih nakupovalnih središč, lokalnih industrijsko-obrtnih con ter drugih oskrbnih središč na obrobju mesta ali na območju sklenjenega mestna, ki pa neposredno vplivajo na klimatske spremembe na globalni ravni in zmanjšujejo kakovost življenja na lokalni ravni. Pri prevodu ameriškega izraza *urban sprawl* obstaja terminološka nejasnost, saj ne po-

meni samo razpršene poselitve, ampak tudi zgoščeno. Suburbanizacija je samo del procesa in ni več ustrezen izraz za pojav. Mišljeni so predvsem nenadzorovano razraščanje zazidanih površin (npr. na račun kmetijskih površin ali odprtega prostora), neučinkovita raba prostora (npr. nizke gostote poseljenosti in visoka cena komunalne opremljenosti) in s tem povezana degradacija okolja (npr. emisije nevarnih snovi, poplave, kakovost pitne vode, fragmentacija ekosistema), diferenciacija v bivalnem in delovnem okolju (npr. segregacija, revščina, kriminal, brezposelnost itn.). Te nevarnosti v razvoju mest, njihova medsebojna sinergija in nasprotujoči si interesi pri njihovem razreševanju so skupen izziv v

vseh evropskih državah in v zdru-
ženi Evropi. Kakšni so vzorci, vzro-
ki in posledice razraščanja poseli-
tvenih območij v evropskih mestih,
so poskušali odgovoriti strokovnja-
ki na drugem mednarodnem delov-
nem sestanku raziskovalne skupine
pri projektu URBS PANDENS, ki je
potekal v Ljubljani od 28. do 31.
avgusta 2002.

URBS PANDENS je izpeljanka na-
slova interdisciplinarnega projekta
*Urban Sprawl – European Pat-
terns, Environmental Degrada-
tion and Sustainable Develop-
ment* (so)financiranega iz 5. Ok-
virnega programa Evropske unije,
v katerem sodeluje tudi Urbanistič-
ni inštitut Republike Slovenije.
Uradno so ga začeli izvajati ja-
nuarja 2002 in bo trajal 36 mese-
cev (3 leta). Koordinatorica in no-
silka projekta v Sloveniji je mag.
Nataša Pichler Milanovič. Namen
naloge je ugotoviti vzorce v proce-
su (ne)načrtnega širjenja mestne-
ga območja v evropskih mestih v
drugi polovici 20. stoletja, pred-
vsem pa v prejšnjem desetletju.
Glede na takšna izhodišča je cilj
projekta omogočiti celovito ocenje-
vanje različnih vplivov (ekonom-
ski, socialni, okoljski, institucio-
nalni) na proces (ne)načrtnega
širjenja mestnega območja. Projekt
bo preučil tudi osnutke politik,
ukrepov in instrumentov, ki jih do-
ločajo (nad)nacionalne in lokalne
institucije, ter predlagal možnosti
za izboljšanje sedanjega stanja.
Rezultati projekta vodijo k integri-
rani oceni (ne)trajnostnih vzorcev
v procesu širjenja mestnega ob-
močja, k oblikovanju sistemskih
rešitev, zasnovanih na paradigmi
trajnostnega razvoja, ter k vzpost-
avitvi sistema ukrepov in instrumen-
tov za uresničevanje predlaganih
rešitev na evropski, nacionalni, re-
gionalni in lokalni ravni.

URBS PANDENS je večdisciplinarni
projekt, v katerem sodelujejo inter-
disciplinarne raziskovalne skupine
na področju urbanih in regional-
nih študij iz več držav EU in pri-

druženih srednje- in vzhodnoe-
vropskih državah (Avstrije, Grčije,
Nemčije, Velike Britanije, Švedske,
Poljske, Slovenije), predstavniki dr-
žavne in lokalne uprave iz študij-
skih primerov mest (Atene, Dunaj,
Liverpool, Leipzig, Ljubljana,
Stockholm, Varšava) in mednarod-
ne organizacije *International
Council of Local Environment
Initiatives* (ICLEI). Koordinator
projekta je *Potsdam Institute of
Climatic Research* (PIK) (dr. Ger-
hard Petschel Held).

Na osnovi študijskih primerov
vzorčnih evropskih mest bodo upo-
rabljene sodobne, kvalitativno obli-
kovane metode, ki uporabljajo t. i.
kvalitativne diferencialne enačbe
(QDE) za celovito ocenjevanje vpli-
vov različnih predpisov, ukrepov,
pobud in instrumentov na (ne)na-
črtno širjenje mest. Projekt pomeni
edinstven pristop do odkritja evrop-
skih vzorcev, ki naj bi prispevali k
integrirani oceni (ne)trajnostnih
vzorcev v procesu širjenja mestnih
območij in k oblikovanju sistem-
skih rešitev zasnovanih na paradig-
mi trajnostnega razvoja, ki jih
vrednotijo lokalni deležniki, znans-
tveniki in drugi udeleženci na na-
cionalni ravni in ravni EU. Združev-
anje z mednarodno organizacijo
(ICLEI) je edinstvena možnost, da
sodobni pristop k znanosti o traj-
nostnem razvoju mest postane pri-
merno uporaben tudi na evropski
ravni. Osnovni rezultat projekta
URBS PANDENS bo vodnik urbane
politike (*urban policy manual*).
Uporaben bo ne samo za izbrana
mesta, v katerih študije izvajajo,
ampak tudi za druga evropska me-
sta, ki se spopadajo s problemi
(ne)načrtnega širjenja mestnega
območja. Vodnik naj bi bil name-
njen predvsem mestni upravi in
prostorskim načrtovalcem. Poleg
»vodnika urbane politike«, ki je
osrednji rezultat projekta, pričaku-
jemo tudi znanstvene rezultate. Ob-
javljani bodo v izbranih znanstve-
nih in strokovnih revijah ter v sa-
mostojni knjigi na koncu projekta.

Na prvem delovnem sestanku razi-
skovalne skupine projekta URBS
PANDENS marca 2002 na sedežu
koordinatorja projekta (PIK) v
Potsdamu so bili predstavljeni os-
novni problemi v procesu širjenja
mestnega območja na primeru
vzorčnih mest (Atene, Dunaj, Li-
verpool, Leipzig, Ljubljana, Stock-
holm, Varšava) ter iskanje skupnih
točk, npr. obseg mestnega območja
(strnjeno mesto, sklenjeno mesto,
funkcionalna urbana regija), ča-
sovsne serije (1950–2000), tip pozi-
danih območij (stanovanje, indu-
strija, oskrbna središča, tehnološki
parki, prometnice, rekreacijske po-
vršine), prednostna področja razi-
skovanja in domneve, ki se opirajo
na osnovna načela trajnostnega
razvoja (ekonomska in socialna
kohezija, kvaliteta okolja, demo-
kratično in učinkovito upravlja-
nje). Na drugem delovnem sestan-
ku projekta URBS PANDENS v
Ljubljani (avgust 2002 v hotelu
Slon) so strokovnjaki razpravljali
o vzrokih (ne)načrtnega širjenja
mestnega območja v obdobju od
70. let, in vročih točkah (novih za-
zidanih površin), nastalih v prejš-
njem desetletju na obrobju strnje-
nega mesta ali na sklenjenem
mestnem območju. Sestanka so se
udeležili tudi predstavniki državne
uprave (Urad za prostorsko plani-
ranje, Ministrstvo za okolje, pro-
stor in energijo; Agencija za regio-
nalni razvoj, Ministrstvo za gospo-
darstvo) in lokalne uprave (Mest-
na občina Ljubljana) ter strokov-
njaki iz sorodnih raziskovalnih in-
stitucij iz Slovenije. Pričakuje se
tudi aktivno sodelovanje državne,
regionalne in lokalne uprave iz
vseh vzorčnih mest, predvsem v 3.
fazi projekta URBS PANDENS (raz-
vrščanje scenarijev, nabor ukrepov
in instrumentov, osnutek vodnika
politike) ter uresničevanje rezulta-
tov v praksi. Na koncu delovnega
sestanka je za udeležence projekta
bil organiziran strokovni izlet, na
katerem so bili predstavljeni neka-
teri primeri v procesu širjenja
mestnega območja Ljubljane od
šestdesetih let prejšnjega stoletja

do sedanjih vročih točk, in to v južnem, vzhodnem in severnem delu sklenjenega območja Ljubljane (Trnovo, Murgle, Rakova Jelša, Ilovica, Rudnik, BTC, Črnuče, Trzin, Domžale, Mengeš, Vodice) in v gorenjski regiji (Šenčur, Kranj, Radovljica – Lesce, Bled).

Udeležbo Urbanističnega inštituta RS pri projektu URBS PANDENS sofinancirata tudi Ministrstvo za okolje, prostor in energijo (MOP) ter Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport (MŠZŠ) v okviru programa CRP 2001–2006 Konkurenčnost Slovenije, in sicer projekta pod naslovom (Ne)načrtno širjenje mestnega območja: izziv za trajnostni razvoj, urejanje in načrtovanje prostora (V5-0723-02) v obdobju 2002–2004. Izvedba naloge predstavlja tudi način polnopravnega sodelovanja in vključevanja drugih slovenskih znanstvenikov in predstavnikov državne in lokalne uprave pri projektu URBS PANDENS. Strateška cilja udeležbe in sodelovanja sta kakovosten prispevek in promocija slovenske znanosti in stroke na evropski ravni, hkrati pa tudi dostop do znanja in izkušenj drugih evropskih mest pri urejanju in načrtovanju prostora. Rezultati projekta bodo imeli direkten vpliv na oblikovanje nabora ukrepov in orodij, potrebnih za saniranje posledic razpršene gradnje, preprečevanje in/ali učinkovito usmerjanje širjenja zazidljivih površin v okviru trajnostnih rešitev za ohranjanje vrednot ter izboljšanje okolja, ekonomske in socialne kohezivnosti v Sloveniji. V prihodnosti pričakujemo tudi aktivnejšo sodelovanje Mestne občine Ljubljane in Regionalne razvojne agencije Ljubljanske urbane regije.

Mag. Nataša Pichler Milanović, univ. dipl. plan, univ. dipl. geogr.,
Urbanistični inštitut RS
E-pošta: natasa.milanovic@urbinstitut.si

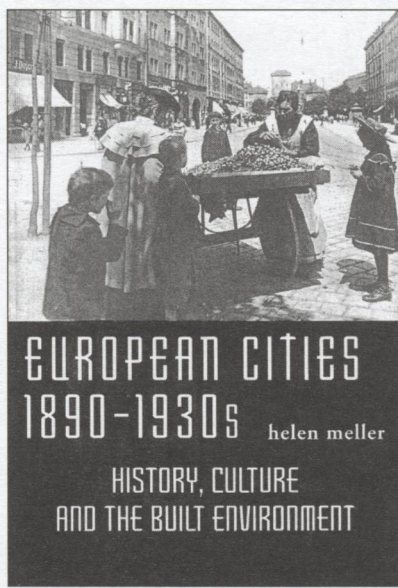
Več informacij o projektu URBS PANDENS najdete na
<http://www.pik.de/urbs>

Ivan STANIČ

Nove knjige v knjižnici Urbanističnega inštituta

Helen Meller

Evropska mesta 1890–1930: Zgodovina, kultura in grajeno okolje
Meller, Helen Elisabeth (2001) European cities 1890–1930s: History, culture and the built environment, John Wiley and Sons Ltd, Chichester.

Obdobje zanimanja je označevalo začetek modernističnega urbanističnega gibanja. Tedaj so intenzivno raziskovali vsa kompleksna razmerja med družbenim razvojem in fizičnim okoljem, videnja prihodnjih spreminjanj pa so bila neodvisna od težav pri njihovem uresničevanju. V knjigi so prek primerjalnega prikaza tem iz Velike Britanije, Francije, Nemčije, Španije in srednje Evrope prikazana vsa bogastva in pestrosti evropskih odzivov na modernizacijo.

Avtorica za najpomembnejši vzvod spreminjanja evropskih mest označuje prvo svetovno vojno, torej čas pospešenih tehnoloških inovacij, ki je hkrati spodbudil nostalgijo za preteklostjo in željo po iznajdbi no-

vih načinov mestnega življenja. V mnogo obrobni (provincialni) mestih, nastalih v devetnajstem stoletju, je iskanje razloga za prihodnji obstanek postalo ključni izziv. Avtorica razlaga na primerih danes vodilnih mest, kakšno razumevanje je bilo potrebno za pospeševanje učinkovitega novega razvoja, kako so v luči gospodarskih, družbenih in političnih sprememb dosegli in opredmetili takšen razvoj in kdo je bil nosilec odločanja. Odgovore na vprašanja išče v političnih in upravljaljskih strukturah takratnih držav, gospodarski in družbeni zgodovini Evrope, ustanovitvi in sprejemanju novih ekspertnih znanj, povezanih s problemi razvoja mest in mednarodno izmenjavo idej, specifični zgodovini posameznih mest in dejanjih posameznikov, ki so bili odgovorni za ustvarjanje novih možnosti.

Avtorica kot ključne izzive takratnemu razvoju mest najprej izpostavlja masovno selitev podeželskega prebivalstva v mesta (že v polnem teku v industrijskih državah devetnajstega stoletja). Drugi pomemben izziv je bil preusmeriti upadajočo moč Evrope v mednarodnem okviru in multilateralni globalni ekonomiji, in sicer še toliko bolj zaradi uspešno izpeljane komunistične revolucije v Rusiji. Tretji izziv je bil pretežno lokalnega značaja in viden kot upad kakovosti bivanja v industrijskih mestih zaradi nenačrtnih širitev, razrasti na podeželska območja in pomanjkanja investicij v javni standard.

Knjigo sestavlja šest poglavij. V prvem so teme načrtovanje mest, modernizacija in urbane identitete, in sicer na primerih dveh regionalnih